

نوزده از بیست!

رخ‌نمون و نمایه محتوایی فصل‌نامه گنجینه دارالفنون

(شماره ۱ تا ۲۰)

● محمد دشتی*

اشاره

تهیه نمایه و رخ‌نمون مقالات بعد از هر چند شماره که گاهی یک‌ساله و گاهی بیشتر در مجلات تهیه می‌شود یکی از سنت‌های برجسته‌ای است که به صورت آماری و مختصر توصیفی از شمای کلی مجله برای مخاطبان و حتی دست‌اندرکاران فصل‌نامه به دست می‌دهد تا بدانند کارنامه آن‌ها در چند شماره گذشته چگونه بوده است؟

در این شماره که بیستمین شماره فصل‌نامه گنجینه دارالفنون است چنین مطالب و اقدام مبارکی توسط آقای محمد دشتی که از همکاران و نویسندگان محترم این فصل‌نامه هستند صورت گرفت. امید است مورد قبول خوانندگان محترم قرار گیرد.

□ مقدمه

اگر قرار بود برای انتشار نشریه‌ای درباره و با محوریت دارالفنون نظرخواهی شود، کسانی که با تشکیلات و ساختار سازمانی وزارت آموزش و پرورش آشنایی دارند، حتماً سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی را پیشنهاد می‌دادند؛ سازمانی که بر اساس مصوبه ۱۷ تیرماه ۱۳۵۵ مجلس شورای ملی تشکیل شد و هدف اصلی تأسیس آن در ماده یک این مصوبه به این شرح است:

E-mail: Dashtipr@gmail.com

* نویسنده و محقق تاریخ شفاهی معاصر

«به‌منظور تحقیق و بررسی در مسائل کیفی آموزش و پرورش و ارزشیابی مستمر و تنظیم برنامه‌های تحصیلی و تألیف و تدوین کتاب درسی و آماده‌سازی مدرسه‌ها و مؤسسات آموزشی تابع آموزش و پرورش برای کاربرد وسایل و روش‌های نو در جهت اعتلای کیفیت آموزش و پرورش، سازمانی به نام «سازمان پژوهش و نوسازی آموزشی» که در این قانون سازمان نامیده می‌شود، تشکیل می‌گردد.» نام این سازمان بر اساس اصلاحیه مصوب ۲۵ اسفند ۱۳۵۸ مجلس شورای اسلامی به «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی» تغییر یافت و طی حدود ۴۵ سال گذشته این سازمان را با همین نام می‌شناسند. همچنین، واگذاری اداره مدرسه ماندگار دارالفنون طی سال‌های اخیر به این سازمان کاری پسندیده است که باعث شده است این مدرسه قدیمی و تاریخی با داشتن یک متولی مشخص، روزهای بهتر و مؤثرتری را در حیات ۱۷۲ ساله خود تجربه کند.

گنجینه دارالفنون عنوان نشریه‌ای است که در قالب یک فصل‌نامه و در بهار ۱۳۹۷ متولد شد و اکنون در روزهای منتهی به زمستان ۱۴۰۱ ماه‌های پایانی پنجمین سال انتشار خود را پشت سر می‌گذارد. انتشار مرتب ۲۰ شماره از نشریه‌ای که عنوان «نشریه‌ای در زمینه تاریخ تعلیم و تربیت ایران» را برای خود برگزیده است، اتفاق مبارکی است که با وجود تغییرات مدیریتی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی طی حدود این پنج سال اخیر، نشان از پایداری و ماندگاری این نشریه و توافق نظر بر ادامه انتشار چنین نشریه‌ای دارد. به همین دلیل، تصمیم هیئت تحریریه نشریه بر این امر قرار گرفت که هم‌زمان با انتشار بیستمین شماره در زمستان ۱۴۰۱، رخ‌نمون و نمایه‌ای از محتوای ۱۹ شماره قبلی تهیه و منتشر شود؛ اقدامی که به‌مثابه یک آیینیه پیش رو می‌تواند ضمن نمایاندن بعد محتوایی نشریه، دسترسی علاقه‌مندان را به مطالب این ۱۹ گنجینه آسان‌تر کند؛ ضمن اینکه نگاه و تأمل اجمالی در این راه رفته و مسیر طی شده، می‌تواند برای دست‌اندرکاران تهیه نشریه چراغ راهی باشد تا مسیر آینده را بهتر و حرفه‌ای‌تر طی کنند.

آنچه پیش روی شماست، رخ‌نمونی از محتوای ۱۹ شماره منتشرشده گنجینه دارالفنون است که در ابتدای این گزارش برخی پارامترها و شخص‌های کلی آن بر اساس محتوای منتشرشده مرور شده‌اند.

☐ فهرست موضوعی گنجینه دارالفنون (۱۵۶ عنوان) بر اساس سرفصل‌های ۱۰ گانه

☞ **سرفصل: یادداشت مدیرمسئول و سردبیر (۱۷ عنوان)**

☞ **سرآغاز/ یادداشت مدیرمسئول/ حجت‌الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان/**

شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۹.

☞ **سرآغاز/ دارالفنون، نقطه عطف بازنشر تعلیم و تربیت در ایران/ دکتر محی‌الدین بهرام**

محمدیان/ شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۹.

- ۱ سرآغاز/ یک آرمان بزرگ/ دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان/ شماره ۵/ ص ۹.
- ۲ سرآغاز/ نیت خیر/ دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان/ شماره ۶/ ص ۹.
- ۳ سرآغاز/ دارالفنون، یک نماد و یک تاریخ / حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی ذوعلم / شماره ۷/ ص ۹.
- ۴ سرآغاز/ امیرکبیر، انقلابی زمان خود / حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر علی ذوعلم / شماره ۸/ ص ۹.
- ۵ سرآغاز/ امیرکبیر و استقلال فرهنگی / حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر علی ذوعلم / شماره ۹/ ص ۹.
- ۶ سخن سردبیر/ امیرکبیر و دارالفنون، سرمایه‌های نمادین/ غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۰/ ص ۹.
- ۷ سخن سردبیر/ اهمیت و ضرورت بررسی تاریخ آموزش و پرورش / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۱/ ص ۹.
- ۸ سخن سردبیر/ امیرکبیر، نمادی از استقلال طلبی ایرانی / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۲/ ص ۹.
- ۹ سخن سردبیر/ دارالفنون و توسعه معلم حرفه‌ای / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۳/ ص ۹.
- ۱۰ سخن سردبیر/ سندپژوهی، رویکرد بررسی تاریخ تعلیم و تربیت در فصل نامه دارالفنون / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۴/ ص ۹.
- ۱۱ سخن سردبیر/ آموزش رمز توسعه / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۵/ ص ۹.
- ۱۲ سخن سردبیر/ سیر کیفیت آموزشی در تاریخ تعلیم و تربیت / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۶/ ص ۹.
- ۱۳ سخن سردبیر/ استقلال فرهنگی علمی و کیفیت آموزشی / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۷/ ص ۹.
- ۱۴ سخن سردبیر/ حفظ میراث‌های هویتی / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۸/ ص ۹.
- ۱۵ سخن سردبیر/ احمد صافی، معلمی الگو و هدایتگر / غلامرضا حمیدزاده/ شماره ۱۹/ ص ۹.

سرفصل: گفت‌وگو و مصاحبه (۱۸ عنوان)

۱ دارالفنون یا خانه مهارت‌ها/ گفت‌وگو با استاد سیدعبدالله انوار/ شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۱۱.

۲ اولین دبیر کل شورای عالی آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران/ گفت‌وگو با استاد احمد صافی/ اسماعیل باغستانی/ غلامرضا حمیدزاده/ شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۳.

- اولین مدیرکل دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی جمهوری اسلامی ایران / گفت‌وگو با دکتر سید کاظم نائینی / غلامرضا حمیدزاده / شماره ۵ / ص ۱۵.
- مدارس اسلامی در ایران / گفت‌وگو با استاد دکتر رسول جعفریان، استاد دانشگاه تهران / غلامرضا حمیدزاده / شماره ۶ / ص ۱۵.
- اولین مؤلف کتاب‌های تاریخ دوره راهنمایی و متوسطه تحصیلی بعد از انقلاب اسلامی / گفت‌وگو با استاد محمود حکیمی / غلامرضا حمیدزاده / شماره ۷ / ص ۱۵.
- پیشکسوت‌ترین مؤلف کتاب‌های درسی علوم و زیست‌شناسی / گفت‌وگو با استاد حسین دانشفر، مؤلف کتاب‌های درسی علوم و زیست‌شناسی دهه‌های ۵۰ و ۶۰ / مسعود جوادیان / دکتر مهدی چوبینه / مجتبی مقصدی / شماره ۸ / ص ۱۵.
- طلوع و عروج مجلات رشد / گفت‌وگو با مهندس محسن چینی‌فروشان / اولین مدیرکل دفتر انتشارات کمک‌آموزشی / مسعود جوادیان / شماره ۹ / ص ۱۵.
- تاریخ شفاهی گروه دینی «دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی» در سال‌های نخست انقلاب اسلامی / گفت‌وگو با مهندس محمدعلی سادات / مسعود جوادیان / شماره ۱۰ / ص ۱۵.
- مدیرری از جنس کارشناسی / گفت‌وگو با محمد مسعود ابوطالبی، مدیرکل اسبق دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی نظری / مسعود جوادیان / شماره ۱۱ / ص ۱۳.
- حکایت تندیس دارالفنون / گفت‌وگو با دختر ابوالحسن خان صدیقی مجسمه‌ساز / نازیلا ناظمی / شماره ۱۲ / ص ۱۳.
- امیرکبیر و توسعه / گفت‌وگو با دکتر بهشتی سرشت / فصل‌نامه دارالفنون / شماره ۱۲ / ص ۲۹.
- دارالفنون نماد پویایی اندیشه ایرانی / گفت‌وگو با دکتر علی ذوعلم / غلامرضا حمیدزاده / شماره ۱۲ / ص ۳۵.
- معجزه مدرسه / گفت‌وگو با دکتر غلامعلی حداد عادل / ایرج فرجی / جعفر ربانی / شماره ۱۳ / ص ۱۲.
- روزهای طلایی رونق علم برنامه‌ریزی درسی در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی / گفت‌وگو با دکتر حسن ملکی، معاون وزیر و رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی / مسعود جوادیان / شماره ۱۴ / ص ۱۳.
- آخرین مدیر دفتر تحقیقات آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی / گفت‌وگو با دکتر علیرضا کیامنش / دکتر مهدی چوبینه / شماره ۱۵ / ص ۱۳.
- ۷۵۱ روز وزارت آموزش و پرورش / گفت‌وگو با مهندس محمود فرشیدی، وزیر اسبق آموزش و پرورش / هوشنگ غلامی / شماره ۱۶ / ص ۱۲.
- مدیرری توانمند و متفاوت / گفت‌وگو با دکتر روح‌الله عالمی، رئیس اسبق سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی / دکتر مهدی چوبینه / شماره ۱۷ / ص ۱۳.

مروری بر تاریخچه گروه تربیت معلم و تحولات آن در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی در دهه‌های ۶۰ تا ۹۰ / گفت‌وگو با مهندس سعید قریشی، مسئول اسبق واحد تربیت معلم دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی نظری / مسعود جوادیان / شماره ۱۸ / ص ۱۳.

شکل‌گیری سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی / گفت‌وگو با احمد صافی (۱۳۹۶) / مسعود جوادیان / شماره ۱۹ / ص ۱۲.

سرفصل: دارالفنون و امیرکبیر (۲۹ عنوان)

دارالفنون / جان‌گرنی و نگین نبوی، ترجمه حمیدرضا تمدن / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۲۲.

بنای دارالفنون / سعید وزیری‌زاده / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۴۱.

دارالفنون از نگاه روزنامه‌ها / نازیلا ناظمی / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۵۱.

اولین معلم‌های دارالفنون (ژول ریشار فرانسوی) / فاطمه قاضی‌ها / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۸۱.

هویت سیاسی مستقل امیرکبیر / گوهر اندیشه امیرکبیر در مواجهه با روس و انگلیس / داریوش شهبازی / شماره ۱۰ / ص ۲۲.

یک گزارش روزانه از دارالفنون در سال ۱۲۸۰ ق / فاطمه قاضی‌ها / شماره ۱۰ / ص ۵۳.

میرزا تقی‌خان امیرکبیر [ترجمه و تلخیص از دایرة‌المعارف ایرانیکا] / اکرم عینی / شماره ۱۱ / ص ۲۹.

راد امیر دادخواه / نصرالله حدادی / شماره ۱۱ / ص ۴۷.

بازآفرینی دو پرتره از میرزا تقی امیرکبیر بر اساس جمیع اسناد / دکتر رضا کسروی / شماره ۱۱ / ص ۵۹.

امیرکبیر در ادبیات نمایشی معاصر / نیایش پورحسن / شماره ۱۱ / ص ۶۳.

تاریخچه کتابخانه دارالفنون / فتح‌الله توحیدلو / شماره ۱۱ / ص ۶۹.

فرهنگ مشاهیر دارالفنون / سعید وزیری / فتح‌الله توحیدلو / شماره ۱۱ / ص ۷۳.

چند روایت ناگفته از تدبیر و صداقت امیرکبیر / محمود رنجبر فخری / شماره ۱۱ / ص ۸۵.

تبعید و قتل امیرکبیر در حمام فین کاشان / دکتر سید محمود سادات بیدگلی / شماره ۱۱ / ص ۸۹.

سفر محمدحسین آزاد به ایران و دیدگاه او درباره دارالفنون (سفرنامه) / دکتر لیلا عبدی‌خجسته / شماره ۱۱ / ص ۹۳.

چه نیازی به امیرکبیر داریم / دکتر نعمت‌الله فاضلی / شماره ۱۱ / ص ۹۷.

❖ **بوالعجب واقعه‌ای باشد و مشکل دردی (امیرکبیر و بیماری‌های واگیر) / دکتر فرهاد دشتکی‌نیا / شماره ۱۱ / ص ۱۰۱.**

❖ **دارالفنون، بنایی معنوی و روح‌افزا / احمد صافی / شماره ۱۱ / ص ۱۰۵.**

❖ **مروری اجمالی بر رؤسا، معلمان و کادر آموزشی و اداری مدرسه دارالفنون / الهام ملک‌زاده / شماره ۱۳ / ص ۲۳.**

❖ **گزارش‌هایی از مدرسه دارالفنون در دوران ناصری (قسمت نخست) / نیایش حسن‌پور / شماره ۱۳ / ص ۵۷.**

❖ **گزارش‌هایی از مدرسه دارالفنون در دوران ناصری (قسمت دوم) / نیایش حسن‌پور / شماره ۱۴ / ص ۲۹.**

❖ **محصلان موجب‌بگیر در دارالفنون / امین محمدی / شماره ۱۵ / ص ۴۷.**

❖ **تاریخچه گروه‌موزیک نظامی در مدرسه دارالفنون / اسفندیار معتمدی / شماره ۱۵ / ص ۵۵.**

❖ **کتاب‌های درسی دارالفنون / اسفندیار معتمدی. شماره ۱۶ / ص ۳۹.**

❖ **نگاهی به کتیبه‌های دارالفنون / سعید وزیری / شماره ۱۷ / ص ۳۹.**

❖ **از جعل تا واقعیت / نصرالله حدادی / شماره ۱۸ / ص ۳۹.**

❖ **گزارش‌هایی از مدرسه مبارکه دارالفنون در دوران ناصری (قسمت سوم) / نیایش پورحسن / شماره ۱۸ / ص ۵۷.**

❖ **مرمت‌های مداوم و حفاظت از مدرسه تاریخی دارالفنون / حمید رضایی / بهنام نیک‌نژاد / شماره ۱۸ / ص ۶۵.**

❖ **گزارش‌هایی از مدرسه دارالفنون در دوره ناصری (قسمت چهارم) / پنج گزارش خطی از مدرسه دارالفنون تبریز / سمیه شریفی‌نژاد / نیایش حسن‌پور / شماره ۱۹ / ص ۶۳.**

❖ **سرفصل: تاریخ آموزش و پرورش ایران (۶۱ عنوان)**

❖ **نظام‌های آموزشی ایران با تأکید بر ساختار نظام آموزشی (۱) / دکتر سید محمدکاظم نائینی / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۹۷.**

❖ **برنامه آموزشی و کتاب‌های درسی دارالفنون به روایت نجم‌الملک / اسماعیل باغستانی / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۱۰۷.**

❖ **چند نکته درباره کتاب‌های درسی دوره قاجار / دکتر رسول جعفریان / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۱۱۵.**

❖ **مدرسه علوم سیاسی از ایده تا شکل‌گیری / حمیدرضا شاه‌آبادی / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۱۱۹.**

❖ **مدارس نوین کرمانشاه در عصر مشروطیت (۱۲۸۰-۱۲۳۹ ش.) / محمدعلی علوی‌نیا / شماره‌های ۱ و ۲ / ص ۱۲۷.**

- ۱ نظام‌های آموزشی ایران / دکتر سید محمد کاظم نائینی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۷۹.
- ۲ بررسی کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی در دوره پهلوی دوم / انیس سجادی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۰۱.
- ۳ تحولات معارف و آموزش و پرورش ایران در سال‌های جنگ جهانی / مسعود کوهستانی‌نژاد / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۲۱.
- ۴ بررسی نقش مدرسه شوکتیه در آموزش و پرورش نوین ایران / ایرج مهدی‌زاده، سیدمحمد آذرگر، سیدمحمد سعیدی، علی محمد طالبی و محمد ولی‌پور / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۲۹.
- ۵ از دارالمعلمین تا دانشگاه فرهنگیان / سعید وزیری / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۴۵.
- ۶ از برگ زرین پیک تا اوراق طلایی رشد / محمد دشتی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۵۹.
- ۷ مدرسه عظیمیه / سعید وزیری‌زاده / شماره ۵ / ص ۵۵.
- ۸ مروری گذرا بر تاریخ تربیت معلم در ایران / اسفندیار معتمدی / شماره ۵ / ص ۶۳.
- ۹ تاریخچه تصویرگری کتاب‌های درسی دوره ابتدایی (دهه ۱۳۴۰ تا دهه ۱۳۸۰) / قسمت نهایی / جمال‌الدین اکرامی / شماره ۵ / ص ۸۱.
- ۱۰ بررسی عملکرد کمیته ملی پیکار با بی‌سوادی در عرصه‌های بین‌المللی و ملی (طی سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۴۴) / انیس سجادی / شماره ۵ / ص ۹۹.
- ۱۱ مدرسه سعادت در بوشهر / دکتر عبدالکریم مشایخی / شماره ۶ / ص ۵۱.
- ۱۲ نقش دارالفنون در تدریس، توسعه و تحول رشته‌های پزشکی ایران / نادر پروین / شماره ۶ / ص ۶۳.
- ۱۳ تاریخ تحولات آموزشی متوسطه در یک‌صد سال اخیر و موقعیت برنامه درس شیمی در آن / مرتضی خلخالی / دکتر عابد بدریان / شماره ۶ / ص ۷۹.
- ۱۴ نگاهی به تاریخچه پیدایش اولین مدرسه‌های رسمی در استان زنجان / اصغر محمدی‌خواه / شماره ۷ / ص ۴۱.
- ۱۵ جستارهایی از مفهوم تاریخ، تاریخ آموزش و پرورش و تاریخ‌آموزی / دکتر اقبال قاسمی‌پویا / شماره ۷ / ص ۶۱.
- ۱۶ هنرستان صنعتی ماندگار تهران / مهدی اسماعیلی / شماره ۸ / ص ۶۵.
- ۱۷ آموزش فیزیک در ایران از تأسیس دارالفنون تا انقلاب اسلامی (۱۳۵۷-۱۳۲۰) / اسفندیار معتمدی / شماره ۸ / ص ۸۵.
- ۱۸ مدرسه دارالفنون اصفهان (مدرسه همایونی اصفهان) / اسفندیار معتمدی / شماره ۹ / ص ۶۹.
- ۱۹ مروری گذرا بر مؤسسات علمی آموزشی (مدارس) ایرانیان در جامعه عثمانی / شاهرخ عبدالله‌زاده / شماره ۹ / ص ۷۵.

- دارالفنون تبریز (مدرسه مظفری) ۱۳۱۴-۱۲۹۳ ق/ اسفندیار معتمدی/ شماره ۱۰ / ص ۵۹.
- سیر تحول برنامه‌های درسی علوم زیستی/ حسین دانشفر/ شماره ۱۰ / ص ۶۹.
- سیر انتشار کتاب‌های درسی در دوره قاجار/ نازیلا ناظمی/ شماره ۱۰ / ص ۷۷.
- بررسی نظامنامه‌ها در تاریخ تعلیم و تربیت/ نازیلا ناظمی/ شماره ۱۱ / ص ۲۹.
- آموزش مکتب‌خانه‌ای در ایران/ اسفندیار معتمدی/ شماره ۱۱ / ص ۴۷.
- آموزش معلمان در مدارس رشديه/ مطالعه موردی کتاب‌های درسی/ هدایة‌التعلیم و نهایه‌التعلیم/ مهرداد فردیار و سیدرضا باقریان موحد/ شماره ۱۱ / ص ۵۷.
- نگاهی گذرا به تاریخ مدارس دختران در ایران/ سعید وزیری/ شماره ۱۱ / ص ۵۷.
- گذری بر بنیان دبیرستان ایرانشهر یزد/ حسین مسرت/ شماره ۱۱ / ص ۷۱.
- مدارس مسیونرهای خارجی در ایران/ اسفندیار معتمدی/ شماره ۱۳ / ص ۷۳.
- توصیف وضعیت آموزش و پرورش دوره پهلوی دوم از زبان یک نماینده مجلس شورای ملی در قالب یک پیشنهاد/ فریدون شایسته/ شماره ۱۳ / ص ۸۹.
- قدیمی‌ترین نشریات دولتی/ معرفی مجله اصول تعلیمات/ مهران آشوری/ شماره ۱۳ / ص ۹۲.
- خبرهای فرهنگ/ بولتن نویافته وزارت معارف در دوره پهلوی دوم/ مهرداد فردیار/ شماره ۱۳ / ص ۱۰۱.
- مدرسه ماندگار حکمت یا حکیم نظامی قم (امام صادق ع)/ بیتا مهدی/ شماره ۱۳ / ص ۱۳۱.
- بازرسی مدارس تهران در دوره قاجار/ امین محمدی/ شماره ۱۴ / ص ۴۹.
- نظام آموزشی ایران در عصر ایلخانی/ معصومه ملاحسنی/ شماره ۱۴ / ص ۵۷.
- قدیمی‌ترین نشریات دولتی (قسمت دوم)/ مهران آشوری/ شماره ۱۴ / ص ۷۱.
- تاریخچه مدرسه «علمیه اسلامیة» کرمانشاه/ محمدعلی علوی‌کیا/ شماره ۱۴ / ص ۸۳.
- خیرین مدرسه‌ساز کاشان در دوره قاجار و پهلوی/ سید محمود سادات بیدگلی/ شماره ۱۴ / ص ۹۵.
- سیر تحول آموزش کشاورزی در مدارس ایران/ جمیله‌السادات حسینی روح‌الامینی/ شماره ۱۵ / ص ۶۱.
- دبیرستان کیخسروی یزد (نخستین دبیرستان یزد)/ حسین مسرت/ شماره ۱۵ / ص ۷۷.
- معرفی کتاب نظام مدرسی (تألیف میرزا آقاخان)/ مهرداد فردیار/ شماره ۱۵ / ص ۹۹.
- تربیت معلم در ایران به روایت اسناد (قسمت اول)/ رحیم روحبخش/ شماره ۱۶ / ص ۶۱.

- ۱ معرفتی قدیمی ترین مجلات حوزه تعلیم و تربیت / مجله اصول تعلیم / مهران آشوری / شماره ۱۶ / ص ۷۹.
- ۲ تاریخچه چگونگی شکل گیری مدارس نوین در شهر ساری (۱۳۰۴ تا ۱۳۸۰ ش) / علی اکبر عنایتی / شماره ۱۶ / ص ۸۹.
- ۳ بررسی کوتاه وضعیت گرمایشی مدارس جدید در دوره قاجار / امین محمدی / شماره ۱۶ / ص ۱۰۹.
- ۴ تربیت معلم در ایران به روایت اسناد (قسمت دوم) / رحیم روح بخش / شماره ۱۷ / ص ۵۱.
- ۵ مختصری بر تاریخچه آموزش و برنامه های درسی هنر در ایران (قسمت اول) / خدیجه بختیاری / جمیله السادات حسینی روح الامینی / شماره ۱۷ / ص ۶۱.
- ۶ کتابچه نامه متعلمین (تألیف دکتر امیرخان) / مهرداد فردیار / شماره ۱۷ / ص ۷۳.
- ۷ مدارس اعانه بگیر در دوره قاجار / امین محمدی / شماره ۱۷ / ص ۹۱.
- ۸ معرفتی مدرسه ماندگار اصفهان (دبیرستان ماندگار صامیه) / بیتا مهدی / شماره ۱۷ / ص ۱۰۱.
- ۹ مختصری بر تاریخچه آموزش و برنامه های درسی هنر در ایران (قسمت دوم) / خدیجه بختیاری / جمیله السادات حسینی روح الامینی / شماره ۱۸ / ص ۷۱.
- ۱۰ تأسیس دانشسرای مقدماتی فردوسی در شیراز / احمد فروغ بخش / شماره ۱۸ / ص ۹۳.
- ۱۱ نشریه انجمن ملی اولیا و مربیان / مهران آشوری / شماره ۱۸ / ص ۱۰۵.
- ۱۲ معرفتی سه مدرسه ماندگار استان خراسان رضوی / بیتا مهدی / شماره ۱۸ / ص ۱۱۳.
- ۱۳ تاریخچه آموزش و پرورش استان قزوین / ابراهیم صفاری / شماره ۱۹ / ص ۸۷.
- ۱۴ اجباری شدن ورزش در مدارس به روایت اسناد / امین محمدی / شماره ۱۹ / ص ۱۰۳.
- ۱۵ آگهی مدرسه تابستانی آدمیت در سال ۱۳۳۶ شمسی / مهرداد فردیار / شماره ۱۹ / ص ۱۱۳.

سرفصل: گزارش (۶ عنوان)

- ۱ خلاصه ای از اقدامات انجام شده برای بازسازی دارالفنون (بعد از انقلاب اسلامی) / ابوطالب حافظی / غلامرضا حمیدزاده / شماره های ۱ و ۲ / ص ۱۴۷.
- ۲ گزارشی از سلسله همایش های آموزش تاریخ در مدارس ایران / رحیم روح بخش / شماره ۵ / ص ۱۳۷.
- ۳ مروری بر قدیمی ترین رساله علمی تعلیم و تربیت در ایران (۱) / شماره ۶ / ص ۹۵.
- ۴ معرفتی مرکز اسناد شورای عالی آموزش و پرورش / بررسی جایگاه حقوقی و تاریخی شورا و اعضای قبل و بعد از انقلاب اسلامی / رحیم روح بخش / شماره ۷ / ص ۷۹.

مروری بر قدیمی‌ترین رسانه علمی تعلیم و تربیت در ایران (۲) / مهران آشوری / شماره ۸ / ص ۱۰۵.

گزارشی از رونمایی / مجموعه مقالات پنجمین همایش آموزش تاریخ در مدارس ایران (سیستان و بلوچستان) / رحیم روح‌بخش / شماره ۱۵ / ص ۱۰۹.

سرفصل: دارالفنون (۷ عنوان)

- میرزا صمصام‌خان مصورالملک / نیایش پورحسن / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۲۳.
- آزمایش و آزمایشگاه در دارالفنون / اسفندیار معتمدی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۵۱.
- گزارش خطای اکنون گزایی / هوشنگ غلامی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۶۳.
- دارالفنون در گزارش‌های اعتضاد السلطنه / فاطمه قاضی‌ها / شماره ۵ / ص ۲۷.
- دارالفنون کانون ارتباطات میان‌فرهنگی / گزیده‌ای از خطابه‌ی خواجه غلام‌الثقلین در دارالفنون / دکتر لیلا عبدی / شماره ۲ / ص ۲۲.
- سیر تحول مدرسه دارالفنون از آغاز تاکنون / سعید وزیری‌زاده / شماره ۷ / ص ۲۵.
- اولین رئیس دارالفنون عزیزخان مکری سردشتی / دکتر کریمیان سردشتی / شماره ۹ / ص ۴۱.

سرفصل: پرونده‌های ویژه (۱۳ عنوان)

◆ نقد کتاب

- میزگرد نقد کتاب نظام آموزشی و ساختن ایران مدرن / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۸۳.
- مسئله‌ها و معماهای آموزش و پرورش جدید ایران / دکتر محمدجواد اسماعیلی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۱۹۹.
- تأملاتی بر ترجمه کتاب نظام آموزشی و ساختن ایران مدرن / محمدمهدی موسی‌خان / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۳۱۵.
- نقد کتاب «تاریخ فرهنگ کاشان» / رحیم روح‌بخش / شماره ۱۴ / ص ۱۰۵.

◆ یادبود استاد صادق صندوقی

- شرح حال از زبان خود استاد صندوقی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۲۳۷.
- گفت‌وگو با استاد غلامعلی مکتبی / اسماعیل باغستانی، غلامرضا حمیدزاده / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۲۲۳.
- تاریخچه تصویرگری کتاب‌های درسی دوره ابتدایی (۱۳۴۰-۱۳۰۰) / جمال‌الدین اکرامی / شماره‌های ۳ و ۴ / ص ۲۳۷.

♦ ویژه امیرکبیر

♦ پرونده ویژه به مناسبت سالروز شهادت امیرکبیر/ شماره ۸/ ص ۳۵.

♦ یادنامه

♦ یادنامه استاد دکتر سیدکاظم نائینی/ خادم نظام تعلیم و تربیت ایران/ شماره ۹/ ص ۳۳.

♦ یادبود استاد احمد صافی

♦ سرمایه‌گذاری در دوره ابتدایی/ سخنرانی استاد فقید احمد صافی/ محمد دشتی/ شماره ۱۹/ ص ۲۹.

♦ معلمان، امام کلاس و مدرسه هستند/ گزارش آیین بزرگداشت زنده‌یاد احمد صافی در وزارت آموزش و پرورش/ هوشنگ غلامی/ شماره ۱۹/ ص ۳۷.

♦ روایتی از آثار و تألیفات استاد احمد صافی در گفت‌وگو از زبان خودشان/ رحیم روح‌بخش/ شماره ۱۹/ ص ۴۵.

♦ آلبوم عکس‌هایی از استاد احمد صافی/ محمد دشتی/ شماره ۱۹/ ص ۵۷.

♦ سرفصل: پژوهش‌ها و دارالفنون (۱ عنوان)

♦ معرفی پایان‌نامه‌های مرتبط با دارالفنون/ فرشته ذوالجناحی/ شماره ۵/ ص ۱۳۷.

♦ سرفصل: معرفی کتاب (۱۱ عنوان)

♦ امیرکبیر و ناصرالدین‌شاه/ حشمت‌الله سلیمی/ شماره‌های ۱ و ۲/ ص ۱۵۷.

♦ امیرکبیر و دارالفنون/ فاطمه قاضی‌ها/ شماره ۶/ ص ۱۱۱.

♦ معرفی شش جلد از مجموعه کتاب‌های اندیشه‌ورزان/ هوشنگ غلامی/ شماره ۷/ ص ۱۰۱.

♦ اندیشه‌گران و پیشگامان آموزش نوین در ایران/ مدارس جدید در دوره قاجار، رویارویی نواندیشان و صنعت‌گرایان/ شماره ۸/ ص ۱۱۹.

♦ معرفی وزرای آموزش و پرورش از شازده تا حاجی/ محمد دشتی/ شماره ۹/ ص ۹۳.

♦ تدبیر منزل برای سال دوم دبیرستان (سال ۱۳۲۲ ش)/ اکرم عینی/ شماره ۱۰/ ص ۹۱.

♦ تربیت نسوان/ فرشته ذوالجناحی/ شماره ۱۰/ ص ۹۵.

♦ کتاب نباتات (ترابادین)، اولین کتاب رنگی و دست‌نویس دوره قاجار/ کتابخانه و مرکز

اسناد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی/ شماره ۱۱/ ص ۸۷.

سیمای میرزا تقی‌خان امیرکبیر از نگاه عباس اقبال آشتیانی/ دکتر فریدون شایسته/
شماره ۱۱/ ص ۱۱۱.

تاریخ آموزش و کتاب‌شناسی در کتابخانه دارالفنون/ فتح‌الله توحیدلو/ شماره ۱۱/
ص ۱۲۱.

معرفی کتاب‌های اشاره/ مجموعه گفت‌وگوهایی با دکتر علی اصغر فانی، وزیر اسبق
آموزش و پرورش/ شماره ۱۳/ ص ۱۱۷.

سرفصل: نقد کتاب (۳ عنوان)

نقد و بررسی کتاب نظام آموزشی و ساختن ایران مدرن/ محمدحسین بادامچی/
شماره ۱۶/ ص ۱۱۹.

نقد و معرفی کتاب نیم‌رخ/ هوشنگ غلامی/ شماره ۱۷/ ص ۱۰۹.

دارالفنون! پس تکلیف علوم انسانی چه می‌شود؟/ محمد دشتی/ شماره ۱۷/ ص ۱۲۷.

سرفصل‌ها و عنوان‌های محتوایی گنجینه دارالفنون:

تعداد عنوان‌های منتشرشده در این ۱۹ شمار که شمارهای ۱ و ۲ و ۳ و ۴ آن هر دو
در یک مجلد و بقیه شماره‌ها به‌طور مستقل منتشر شده‌اند، ۱۵۶ عنوان مطلب بوده
است که در ۱۰ سرفصل زیر تهیه تدوین و منتشر شده‌اند:

سرفصل: سرآغاز یا یادداشت مدیرمسئول و سردبیر (۱۷ عنوان)

سرفصل: گفت‌وگو و مصاحبه (۱۸ عنوان)

سرفصل: دارالفنون و امیرکبیر (۲۹ عنوان)

سرفصل: تاریخ آموزش و پرورش ایران (۶۱ عنوان)

سرفصل: گزارش (۶ عنوان)

سرفصل: دارالفنون (۷ عنوان)

سرفصل: پرونده‌های ویژه با ۵ موضوع (۱۳ عنوان)

سرفصل: پژوهش‌ها و دارالفنون (۱ عنوان)

سرفصل: معرفی کتاب (۱۱ عنوان)

سرفصل: نقد کتاب (۳ عنوان)

تعداد عنوان‌ها	نویسندگان و مؤلفان
عنوان ۱ / ۴۱ نفر	♦ دکتر رسول جعفریان ♦ حمیدرضا شاه‌آبادی ♦ ابوطالب حافظی ♦ حشمت‌الله سلیمی ♦ انیس سجادی ♦ مسعود کوهستانی نژاد ♦ ایرج مهدی‌زاده ♦ سیدمحمد آذرگر ♦ سیدمحمد سعیدی ♦ علی‌محمد طالبی ♦ محمد ولی‌پور ♦ دکتر محمدجواد اسماعیلی ♦ محمدمهدی موسی‌خان ♦ دکتر عبدالکریم مشایخی ♦ نادر پروین ♦ مرتضی خلخالی ♦ دکتر عابد بدریان ♦ اصغر محمدی‌خواه ♦ دکتر اقبال قاسمی‌پویا ♦ مجتبی مقصودی ♦ مهدی اسماعیلی ♦ دکتر کریمیان سردشتی ♦ شاه‌رخ عبدالله‌زاده ♦ داریوش شهبازی ♦ حسین دانشفر ♦ سیدرضا باقریان‌موحد ♦ محمود رنجبرفخری ♦ دکتر نعمت‌الله فاضلی ♦ دکتر فرهاد دشتکی‌نیا ♦ احمد صافی ♦ ایرج فرجی ♦ جعفر ربانی ♦ الهام ملک‌زاده ♦ معصومه ملاحسنی ♦ علی‌اکبر عنایتی ♦ محمدحسین بادامچی ♦ حمید رضائی ♦ بهنام نیک‌نژاد ♦ احمد فروغ‌بخش ♦ سمیه شریفی‌نژاد ♦ ابراهیم صفاری
عنوان ۲ / ۱۳ نفر	♦ دکتر سید محمدکاظم نائینی ♦ محمدعلی علوی‌کیا ♦ جمال‌الدین اکرامی ♦ فرشته ذوالجناحی ♦ دکتر لیلا عبدی‌خجسته ♦ اکرم عینی ♦ حسین مسرت ♦ دکتر رضا کسروی ♦ فتح‌الله توحیدلو ♦ دکتر سید محمود سادات‌بیدگلی ♦ فریدون شایسته ♦ بیتا مهدی ♦ خدیجه بختیاری
عنوان ۳ / ۴ نفر	♦ حجت‌الاسلام دکتر علی ذوعلم ♦ دکتر مهدی چوبینه ♦ نصرالله حدادی ♦ جمیله‌السادات حسینی روح‌الامینی
عنوان ۴ / ۷ نفر	♦ حجت‌الاسلام دکتر محی‌الدین بهرام محمدیان ♦ نازیلا ناظمی ♦ فاطمه قاضیها ♦ اسماعیل باغستانی ♦ نیایش پورحسن ♦ هوشنگ غلامی ♦ رحیم روح‌بخش
عنوان ۵ / ۳ نفر	♦ محمد دشتی ♦ مهرداد فردیار ♦ امین محمدی
عنوان ۱ / ۱ نفر	♦ مهران آشوری
عنوان ۷ / ۲ نفر	♦ سعید وزیری‌زاده ♦ مسعود جوادیان
عنوان ۱ / ۱ نفر	♦ اسفندیار معتمدی
عنوان ۱ / ۱ نفر	♦ غلامرضا حمیدزاده (سردبیر)

□ سخن آخر

بدیهی است، برای دستیافتن به نکاتی محتوایی و دقیق در خصوص این ۱۹ شماره (در صورت ضرورت) باید کار علمی «تحلیل محتوا» مبتنی بر اصول علمی و حرفه‌ای صورت گیرد، اما همین مقدار اندک هم که با پیشنهاد نگارنده و استقبال و سفارش دست‌اندرکاران نشریه فراهم آمده است، در حد خود می‌تواند به انتشار برنامه‌ریزی شده و دقیق‌تر نشریه کمک کند. لذا با یادآوری این موضوع که این رخ‌نمون می‌تواند نکات زیادی را درباره نشریه بازتاب دهد، امیدواریم ضمن استفاده عزیزان متولی تهیه و انتشار نشریه، مورد توجه و استفاده مخاطبان گرامی آن قرار گیرد. در پایان، به برخی نکات در خصوص ضرورت تهیه این مکتوب، نقاط قوت محتوایی و ساختاری نشریه برای بهتر شدن نشریه اشاراتی شده است. تا چه قبول آید و چه در نظر آید!

● ضرورت تدوین نمایه محتوایی گنجینه دارالفنون

تهیه فهرستی دقیق و آینه‌ای تمام‌نما از محتوای ۲۰ شماره منتشرشده نشریه؛

امکان مراجعه به محتوا و برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای انتشار شماره‌های بعدی نشریه؛

ارایه چشم‌اندازی دقیق از محتوا، مقالات، گزارش‌ها و فعالیت‌های نوشتاری انجام‌شده تاکنون؛

امکان برآورد میزان ارتباط با نویسندگان، اندیشمندان و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت و توسعه دامنه نویسندگان و همکاران نشریه؛

● ویژگی‌ها و نقاط قوت محتوایی و ساختاری نشریه

پاسخ به یک نیاز برای انتشار نشریه‌ای با هدف زنده نگاه‌داشتن یاد و نام امیرکبیر و دارالفنون؛

استمرار انتشار گنجینه دارالفنون با وجود تغییرات مدیریتی و جابه‌جایی رؤسای سازمان طی حدود پنج سال انتشار نشریه؛

استفاده از گروهی از نیروهای با انگیزه و خیره‌آموزش و پرورش و آشنایی میدانی آن‌ها با نیازهای انتشاراتی این حوزه؛

استفاده از اندیشمندان و صاحب‌نظرانی مانند زنده‌یاد سیداستاد سیدعبدالله انوار (به‌عنوان دانشمندی فیلسوف و سندپژوه)، همچنین بهره‌مندی از وجود طیفی از صاحب‌نظران و اندیشمندان حوزه تعلیم و تربیت و آموزش و پرورش؛

ادامه مصاحبه‌های جدید در خصوص تاریخ شفاهی آموزش و پرورش و انجام گفت‌وگوهایی عمیق و حرفه‌ای که بعضی بی‌بدیل و برای اولین بار صورت گرفته‌اند؛

و ...

